

Den 16^{den} Augustus 1898 bezocht ik deze gemeente. Ik reed van het station Waalwijk over het Drongelensche veer naar Abbeuwen; van daar over Hill, Babiloniënbroek en Eethen naar Drongele, en vervolgens weer over het veer te Drongele terug naar Waalwijk.

Op het gemeentehuis te Abbeuwen vond ik den burgemeester-secretaris van Buuren, benevens diens twee wethouders de Quaaff en Straver.

De burgemeester woont op het voormalig kasteel te Abbeuwen. In 1830 werd de oude Heer Bosch, fabrikant van lak, moes te Bosch, eigenaar van het kasteel te Abbeuwen, en daarmede tevens heer van Eethen en Abbeuwen. Het kasteel (waarbij ± 100 H. d. grond behoorde) werd in 1857 afgebroken en tot boerderij ingericht. - Na den dood van den ouden Heer Bosch kwam het voormalig kasteel met ± 30 H. d. grond onder de administratie van de heer van deens familie, van deze verlijkt ~~den rechter Mr. Albert Bosch, in wier handen het alles van Verkoop en de kleynen~~ ~~is.~~ - een schilderij van het voormalig kasteel hangt thans te Heeswijk.

De familie Straver was vroeger de meest geachte familie van Abbeuwen; de oude Jan Straver was destijds burgemeester. Thans schijnt die familie zeer in verval; een raadslid, Arie Straver, ging in 1898 over de kop; zijn vast goed werd door de Rotterdamse Hypotheekbank verkocht voor $\text{f} 106000.-$; daarmede werd de hypothecaire schuld afgelost, maar bleef er zoo goed als niets over voor de overige schuldeischers, wier vorderingen nog $\text{f} 100.000$ zouden bedragen. - Het is onbeschrijflijk, hoe die Arie Straver zó achteruit kon gaan; hij is nu 44 jaar oud; zijne vrouw bracht hem $\text{f} 80.000.-$ mede, hij was bovendien administrateur voor de familie Pape, de Jonge enz. en zou daarmede jaarlijks $\text{f} 2000.-$ verdienen hebben. Toen hij voor ongeveer 2 jaar die administraties verloor, begon zijn deconfiture bekend te raken, die nu met zijn volblagen ondergang eindigde.

De tegenwoordige wethouder Straver maakt een goeden indruk; hij is sinds een jaar of zes gehuwd en heeft geen kinderen. Hij schijnt in goeden doen te zitten,

Abbeuven e. a.

en bewoont een mooi boerenhuis in ^{Hill} ~~Babylonienbroek~~. Zijn broeder, C. Straver ~~Stijn~~, is ontvanger van Abbeuven en woont eveneens te Babylonienbroek. Daar woont ook nog de weduwe Straver, de schoonzuster van den wethouder en van den ontvanger; haar man pleegde in 1894 zelfmoord. -

De wethouder Straver maakt een goeden indruk; toen hy voor ± 20 jaren met den secretaris van Abbeuven bij wijlen Mr. Bosch van Drakestein kwam, om de benoeming van v. Buijten tot burgemeester van Abbeuven te bevorderen, wilde Mr. Bosch niets van v. Buijten weten, en wilde liever Straver's benoeming bevorderen; Straver wilde echter niet, en de 62-jarige van Buijten werd ten slotte benoemd!

Na met B. en W. aan de hand van het gemeenteres. slag de belangen van Abbeuven besproken te hebben, heb ik met hen, - toen er niemand op mijn audiëntie verscheen, over Hill en Babylonienbroek naar de grens van Eethen. -

De leden van den gemeenteraad zijn goed over de geheele gemeente verdeeld; drie wonen er te Abbeuven, twee te Hill en twee te Babylonienbroek.

Stangezien de harde weg van Abbeuven naar Hill onder de gemeente Hillen ligt, zou de burgemeester gaarne zien, dat zijn veldwachter - een gepension. neerd marechaussee - onbezoldigd zijt veldwachter werd.

Beschalve het uitscheten der slaggen hadden de ingezetenen niets gedaan om mij feestelijk te ontvangen; op mijn audiëntie verscheen niemand.

Administratie van den ontvanger. Vergunningrecht veel te laat ontvanger; geen gezegelde hulpjournalen; geen batig of reddeelig slot van de laatste rekening in het kasboek verantwoord; geen rechten van den ambte, naar van den burgerlijken stand verantwoord.

Administratie van den secretaris. Notulen B. en W. niet geheel bijgehouden; inkwartieringslijsten niet herzien. In bevolkingsregisters komen meerdere gezinnen op hetzelfde

blad

Abbeuven e. a.

blad voor; verhuizing binnen de gemeente wordt niet regelmatig bijgewerkt.

Den 15 Mei 1903 kwam ik weer in Abbeuven; ik had mij over Kom. ners uit Raamsdonk laten halen aan het station te Capelle Devenevaart. Ik reed over het Capelsche naar Duesfen; van daar naar Abbeuven, en keerde later over het Deonijensche weer naar Waalwijk terug, waarvan ik den trein naar den Wasch nam.

Van B. en W. hoorde ik, dat 20% van de huwelijken „geedwongen“ zijn, terwijl van de geboorten 5% onwettig is.

De raadsleden van Krumm en Sprong, benevens de wethouder de Graaf waren in Abbeuven; Boom en de Kruin waren in Babylonienbroek; Vos en de wethouder Straver waren in Hill.

De burgemeester is pas getrouwd; hij woont op 100 pas van het gemeentehuis; zijne vrouw, een juffrouw Goedhart uit Speldoorn, een zuster van Mevr. v. Klecheren uit Kapelle, helpt haar man op de secretarie en had voor hem het gemeenteverlag gecopieerd!

Er wordt te Babylonienbroek, vrij veel op kistkasten (er blijft voor Abbeuven f 500 te betalen over) een nieuwe school gebouwd; te Abbeuven krijgen 3 jongens herhaling op onderwijs, te Babylonienbroek 9. -

De burgemeester doet zijn best een telefoon te krijgen; die zou in Heusden moeten aansluiten aan de telegraaf, en moeten loopen over Eethen en Menderen; burgemeester Ball had zijne mededeeling nog niet toegevaard!

Oud archief is er in Abbeuven niet; in 1844 is het raadhuis en de burgemeesterswoning afgebrand; toen is het oud archief te gronde gegaan; behalve eenige oude registers van den burgemeester is er niets over.

Zowel te Abbeuven als te Babylonienbroek heeft de gemeente een oude kerkhoren met uurrevelen te onderhouden; zeer kostbaar!

De opmonden in Abbeuven behoren veelal aan uitwonende eigenaren; meestal los land, geen boerderijen; die opmonden behoren vooral aan Verhoogen te Heusden, aan Mr. Pape en Mr. Creutz: juff. Jansen van Duffren in Babylonienbroek, te 't Horst - aan de Raan, Deynons en burgemeester Vermeulen te Capelle, - aan v. d. Kappel te Duesfen, - aan Winstalle (rentmeester staal te Bruda) te Duijs. De opmonden zullen van f 400 tot f 2000 de H. A. waard zijn. - Om die uitwonende eigenaren eenigzins te treffen, hebben de besturen

Meerwen e. a.

van de 3 polders, nl. Meerwen, Hill en Babylonienbrach betalen jaarlijks f. 50 per d. t. aan de gemeente te betalen, als bijdrage in het onderhoud der wegen. Dat onderhoud kost aan de gemeente veel geld: voor steenslag wordt f. 25 betaald per d. t. franco loswal; voor grint f. 75. —

Om een algemeene begraafplaats te hebben, heeft de gemeente een stukje van de heerlijke begraafplaats te Babylonienbrach gekocht van de zilvervande gemeente aldooran, op die algemeene begraafplaats wordt bijna nooit begraven. —

Er zullen in de gemeente een 70 Katholiken wonen; meest allen in Hill.

Schoolvereeniging komt bijna niet voor; er moest een verbaal gemaakt worden in Meerwen; overigens liep het overal met waarscheuringen van de Commissie (daar zijn er drie) af.

De winkelvering gaat goed, door dat de menschen met hondenvaren enz. de naburige dorpen afsnijden. —

Leest alle inwoners behoeven het den boerenstand; een botenfabriek is er niet; de boeren fokken paarden en veen; mesten varken (zij fokken geen varken), zijn veruider, af tearmen boten.

Den 20 April 1906 kwam ik weer in Meerwen; ik reed van het station te Bealwijk heen; bezocht daarna nog Wronghelen, en keerde vandaar per trein via Bealwijk naar den Bosch terug.

Ik verleende een audientie aan den heer Snellen, gemeente secretaris; hij vroeg mij, dat ik hem zou aanbevelen aan mijn ambtgenoot in Bealwijk, bij gelegenheid van zijne sollicitatie naar de vacante burgemeestersplaats te IJfelden.

W. en W. deelden mij mede, dat er voor eenige jaren bepaald woningwoed was in Meerwen; dat er toen een bouwmaatschappij opgericht werd; die bouwde toen verscheidene goede arbeiderswoningen; daardoor konden allerlei partijpaan vrouwen, en ging zelfs het bevolkingcijfer van Meerwen niet onbelangrijke vooruit.

Ik ontmoette alleen den wethouder Straver; de wethouder de Graaff heeft ^{aan} kanker te lijden; men dacht, dat ik hem nooit meer zou zien.

Meerwen e. a.

Wankel het factueel optreden van v. Wessem wordt Meerwen niet meer door partijchap beverend; in 1905 werden de periodiek aftredende leden van den gemeenteraad bij candidaatsstelling verkozen.

Meerwen moet nu een openbare school bouwen; men hoort nu op een belangrijke extra Rijks subsidie.

Er is nu een dominee's vacature; de laatste titulair verkoh naar Wusfen; — Meerwen is geen vette predikantsplaats; het Rijks tractement bedraagt f. 750; uit de inkomsten van de kerkelijke oprederen komt nog f. 450; te samen dus ± f. 1200 met vijf wonen.

Allen had nu eelker een predikant beroepen op uitsluitend het lands tractement f. 750; de inkomsten uit de kerkvergaderen woude men hem voorloopig niet toe te leggen! — Tijdens de vacature komen de dominees uit den ring preken; zij deelen uitsluitend het lands tractement; om dat mogelijk te maken, wordt aan den dominee het lands tractement alth inkomsten toegekend, terwij de inkomsten uit de kerkvergaderen aan hem als personele toelage worden toegelegd.

Voor den weg Capelsche weeg — onderlangs den Vlaasdijs — Vlaayort — Meerwen — Hill — Babylonienbrach — Kriesheemel (ambtrekkes 1855 door Meerwen aangelegd) werd door de bevoegde polderbesturen destijds een jaarlijks de bijdrage van f. 30 per d. t. toegekend; Totom dat het verkeer drukker werd, kon Meerwen van die som den weg niet meer onderhouden; van Wessem wist van de polders gebovan te krijgen, dat de bijdrage van f. 30 tot f. 50 per d. t. werd verhoogd.

De toestand van de behoeftige klasse is over het algemeen zeer voldoende; schier geen arbeiders zijn, dat niet zijn eigen varken slacht; daervan wordt niets verhocht. — Broods gebreke wordt neogens geleden. In Babylonienbrach wonen de meeste arbeiders in hun eigen huis; in Meerwen wonen ze veelal gehuurd.

De kleine winkelveringen maken goede zaken; alle winkeliers hebben een waagentje met een spanney, en rijden daar mede het land af om hunne winkelwaren te leeren.

Het schijnt, dat er nog al eenige Katholiken in Meerwen en in Babylonienbrach wonen; zij resforderen kerkelijk onder Wusfen.

Heerlen c. a.

Ziet schijnt, dat de veldwachter van Heerlen ~~niet~~ niet al-
tijd bespelt, met win bij te slaen heeft; secretaris Snellen klaagde
bitter over hem; burgemeester Verklemaans namde die klachten
niet ongeproand. Naber heet schijnt, datert de minder goede
wijze van opbreken van den veldwachter reeds uit die tijd van
burgemeester van Hsussen; deze was aut, en liet het toe, dat de
veldwachter aarmatigerot optraad.

Den 2 April 1910 kwam ik weer in Heerlen; van uit Waalwijk
was ik eerst in Drangelen geweest; ik ging later nog naar Dussen,
van waar ik via het Cospelsche weer naar Waalwijk terug reed.

De vereniging tot den bouw van arbeiderswoningen
maakte slechte zaken. Daar werden zes woningen gebouwd,
men kan niet uit komen; de reede van de hypothecaire schuld
benevens de aflossing niet vinden; op den duur moet de zaak
spreek loopen; want den bouw van nieuwe woningen wordt
niet meer gedacht; jammer genoeg, want men heeft er nog
voldoende terrein voor.

Verhaagen uit Heerden heeft een exploitatie van 20 hl. A.
boomopdrad; - eenige hl. A. met een ordereplanting van bessen; -
na een overlastiging onder de kinderen, die bessen moesten plukken
en hem met zijne bessen lieten zitten, reemde hij nog al enige per-
ceelen met bessenstricken op. - Hij heeft soms wel volk noodig,
soms 30 tot 40 te gelijke; om die te krijgen betaalt hij hooger
loon, fl. 30 daags, ook des winters; daardoor rees de loonsom.
daarom en maalden de boeren ook meer opaan betalen. -

Over het algemeen is de loonsomdaard te Hill en Babylonien
broek laagst dan te Heerlen; toch hebben de arbeiders daar
het beter, omdat zij over het algemeen zoowel des zomers als
des winters vast werk hebben bij de boeren.

Van de raadsliden wonen er twee in Heerlen, vier in
Babylonienbroek, (vacature voor Heerlen).

Het archief gaat tot 1844; toen werd het door brand ver-
nield; wat er is, is geordend; maar niet geïnventariseerd.

Watervervoer dierig laat te vreesen over; alles moet
komen van de Dierboomsluis, door het Volder afwaterings
kanaal. Men durft niet dierwijs water inlaten, omdat
als er dan reginkomst, er spoedig wateroverloop wordt

Heerlen c. a.

onderwonden, en de machines niet sterk genoeg zijn, om het
water dan spoedig meer af te malen. Aan de Dierboomsluis
zal de machine een groater schepaad krijgen; men hoort, dat
daarmede dan wel gewonnen zal worden. -

Heerlen is vrij veel een Broekbantsche gemeente; te
Hill en Babylonienbroek wonen enkele Katholiken; de
meisjes gaan op school bij de Zusters te Dierfen.

De middelen van verkeer laten alles te vreesen over;
zoo lang de wegen zoo smal blijven, is er geen kans, dat er
een tram komt. Het kraacht er op genomen, dat men toch
maest medewerken, om daarin verbetering te brengen.

Men is zeer dankbaar voor den blaasmond; in den afgg.
loopen winter bleef het land boven water, zoo dat het winter
geaan niets had, terwijl men zonder de blaasmondwerken
wel over het land had kunnen gaan varen. -

Den 6^{den} Augustus 1915 kwam ik weer in Heerlen.
Ik reed er van uit den Bosch per auto heen; dien dag
was ik tevoren in Drangelen geweest.

De benoeming in 1914 van Wenne tot burgemeester
van Heerlen was niet naar den zin van velen in
die gemeente. Zijne verhouding tot de wethouders
schijnt aanvankelijk zeer moeilijk te zijn geweest;
naar Brunne mij verhaalde, ging het thans veel
beter.

Tijdens mijn bezoek op het Raadhuis speelde Brunne
veelal een zingende rol. Wethouder Baarn deed
wenssin den mond open, zoo dat ik voor het geheel
bezoek vrijwel alleen was aangewezen op wethouder
van Brunne, met wien gelukkig nog al te praten
viel.

Ons gesprek liep vooral over de fruitteelt, die zich
hoe langzamer hoe meer uitbreidt. Verhaagen uit Heer-
den had beswaar om aan arbeidskrachten te komen,
en verheerde om die reden een gedeelte van zijne
aanplantingen, terwijl hij bovendien de kruisberf-
roede en zwachte berfen voor een gedeelte uitroede
zelfs nu nog schieden dierwijs de handen te kort

Beuningen c.a.

als de besen rijp zijn en geplukt moeten worden. Zij zenden dan waagjes naar Lelken en Lunderen, en naar Amkerk, om de kinderen, die bij hen komen plukken, van daar te halen en daarheen terug te brengen. Zij behaalde dit jaar tot 5 cent per pond plukloon, zoo dat de kinderen, die vlieg plukten, tot fl. 75 per daag verdienden. Ten wille van die besenpluk krijgen de schoolkinderen dan 14 daagen landbouwverlof. —

Er wordt te geverolge van de Beropsche Maas mag voortdurend waterberwaar onderhouden. Er zijn nu hegenstriepige belangen: deservrijds wenscht men dat dan de Beereboomsloop het water wordt afgegemakt tot 0.39 A. D. — Te Dersfen vraagt men waterverversching; daarvoor wordt het water gedurende twee vloei tijden achter elkaar ingelaten, maar dan komt het water tot 0.21 A. D. — Het dat meerdere water 0.1 D. bl. blijft men dan in Beuningen bezwaart.

Er zijn thans plannen in studie, om ergens onder wijf een inlaatsluik te bouwen, en dat water langs de Wiesheemel en naar Dersfen te leiden. — Zou dat plan kunnen worden uitgevoerd, dan was men voor goed geholpen; want dan kreeg Dersfen versch water onafhankelijk van het stroomgemaal aan de Beereboomsloop, en kon dat gemaal ble grondten, die nu thans met water bezwaard zijn, draag maken.

De bouwmaatschappij tot stichting van arbeiders woningen maakt nog steeds slechte zaken; er zijn nog slechts 6 woningen, die fl. — per week aan huur betalen. — Van het kapitaal — fl. 5000. — werd dit jaar 4% dividend uitgekeerd; er bleef echter geen geld over voor afschrijving. —

Den 14 Augustus 1919 bezocht ik per auto van uit Waalwijk de gemeenten de Werken, Amkerk en Beuningen. Bij de Waalderverkiezing werden 2 leden uitgezonden. De Raad bestaat thans uit 4 anti-revolutionairen en 3 vrijzinnigen; in den Raad merkt men daar niet veel van.

Beuningen c.a.

Ook hier groot gebrek aan woningen. Volgens B. eult. is het gebrek niet zoo nijpend, dat thans reeds een ingrijpen van gemeenbevoegd, met de daaraan voortvloeiende lasten gerechvaardigd zou zijn. Het bouwen is erg duur; een arbeider wil best niet meer dan fl. 100. betalen voor een woning met een stuk land.

Het gemeentehuis is verplaatst naar een andere woning, waarin men voor 10 jaren twee goede kamers gehuurd heeft; huurprijs fl. 150. — Hoewel er nog al muurwerken zijn, heeft men geen voldoende ruimte, om het oude gemeente archief te bergen; dit staat nog steeds, in een kist verpakt, in den gemeente toren. Men hoopt, dat Cleardin te zijner tijd zoveel stukken als v. v. v. zal aanwijzen, dat er ruimte komt, om het oude archief te bergen.

Er is geen gemeente geneesheer. Op initiatief van den burgemeester werd er een afdeling van het groene kruis opgericht; daarvoor wordt jaarlijks, met het gemeentelijke subsidie van fl. 250 mede, fl. 2000 bijeengebracht. Een pleegzuster van fl. 1200. — werd aangesteld; bovendien worden diverse verpleeginstellingen verocht; waarschijnlijk zal des winters — gedurende de 4 wintermaanden — nog een tweede verpleegster worden aangesteld.

Welhouder van Beuningen had een verhaal van een waterput met typhus bacillen; Kreune — zijn burgemeester — had daarvan nooit gehoord.

Veldewachter heeft een salaris van fl. 250 + fl. 50 deurelde slach! Welhouder van Beuningen vond iedere uitgave voor politiek veel; hij wilde heelemaal geen politiek!

Kreune en Brabderhorst zijn de groote propagandisten voor een locaalspoorweg langs Beuningen, Lelken, Lunderen.

Op 3 na zijn alle baren eigen geërfd; gemiddeld is hun landbesit niet meer dan 5 r. A. De best moeten ze bij huren, gewoonlijk publiek, dus zeer duur; — alleen de Heeren Dapje uit den slaag verlenen ondershands de huurovereenkomsten van de verschillende pachters; — de huren worden dan niet sterk opgedreven. Welhouder van Beuningen, die zelf ook land van hen in huur had, preekt hen zeer.

Heerwagen c. a.

Niettegenstaande er in Heerwagen brieven gewoos veel
freudt gezeven wordt, wordt er geen kindbouw onderwijs
gegeven.

Wiergemeester Bruene scheen thans beter op gewarfen tegen
zjne bleide wethouders. De Heer van Heerwagen is een arro.
gante gierige baer.

Op mijn verdrag deswege vernam ik tot mijn verras.
sing, dat men in Heerwagen zeer opzore zou zien, dat
dat Heerwagen, Heerbeen en Lphradereen vereenigd
worden tot eene gemeente. Wiergemeester Bruene gaf te
kennen, dat hij er nooit over held deuren spreken, om
dat hij dacht, dat men er niets van zou willen
weten, maar dat hij het zeer zou toejucken, wanneer
het er van kwam.

Heerwagen